

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΔΥΣΗΣ Ι

Ενότητα #7: Μεσαιωνική Δύση ΙΙ

Οι πρώτοι Καπέτοι

Νικόλαος Καραπιδάκης
Τμήμα Ιστορίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι πρώτοι Καπέτοι

Η εξασθένηση των Καρολιγγείων (δείτε τα μαθήματα «Η Καρολίγγεια αυτοκρατορία» και «Η γέννηση της Αγίας Αυτοκρατορίας»), προετοίμασε ουσιαστικά τον εκτοπισμό τους από τα δυτικά τμήματα του κράτους των. Αλλά και στη Γερμανία και στην Ιταλία, δημιουργούνται νέες βασιλικές δυναστείες που καταφέρνουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να διατηρηθούν.

Οι Καπέτοι στη Φραγκία (Γαλλία σήμερα), ανέβηκαν στον θρόνο μάλλον τυχαία αλλά πέτυχαν να δημιουργήσουν μια δυναστεία μεγάλης διάρκειας που διατηρήθηκε έως το 1789.

Η άνοδος των Ροβερτίδων

Οι Ροβερτίδες πήραν το όνομά τους από τον πρόγονό τους Ροβέρτο τον Δυνατό (πέθανε το 866) : Υπήρξε διαδοχικά κόμης του Ανζέ (Angers) και της Τουρώνης (Tours), λαϊκός ηγούμενος της Μονής του Μαρμουτιέ. Ο καρολίγγειος βασιλιάς Κάρολος ο Φαλακρός του είχε αναθέσει να υπεραπισθεί τη Δυτική Φραγκία εναντίον των Βρετόνων και των Νορμανδών (δείτε το μάθημα «Σαρακηνοί, Βίκινγκς και Ούγγροι»). Πέθανε, άλλωστε, πολεμώντας τους Βίκινγκς στο Μπρισάρτ (στη Νορμανδία), το 866.

Ο γιός του Ροβέρτου του Δυνατού, ο Εντ (860-898), ήταν κόμης των Παρισίων (σήμερα Παρίσι), όταν οι Βίκινγκς πολιορκήσαν την πόλη το 885. Οργάνωσε την άμυνά της, σε συνεργασία με τον επίσκοπο Γκωζλέν (Gauzlin). Διακρίθηκε διασχίζοντας τις εχθρικές γραμμές για να αναζητήσει βοήθεια. Όταν το 888 πέθανε ο καρολίγγειος βασιλιάς της Δυτικής Φραγκίας ο Κάρολος ο Χονδρός, οι ισχυροί άρχοντες του βασιλείου εξέλεξαν τον κόμη Εντ ως βασιλιά, απομακρύνοντας τον νόμιμο κληρονόμο, τον Κάρολο τον Απλό, που ήταν ένα παιδί οκτώ χρονών. Ωστόσο ο Εντ δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους Βίκινγκς ούτε και τους ισχυρούς του βασιλείου. Όταν πέθανε, τον θρόνο πήρε ο νόμιμος κληρονόμος των Καρολιγγείων, ο Κάρολος ο Γ' ο Απλός (898-929).

Ο νέος βασιλιάς ήταν ανίσχυρος απέναντι στους υποτελείς του και ιδίως απέναντι στον αδελφό του κόμη Εντ, τον Ροβέρτο (866-923), δούκα των Φράγκων, που

ηγεμόνευε μεταξύ των ποταμών Σηκουάνα και Λίγηρα. Το 922 ο Ροβέρτος, σε συνεργασία με τον γαμπρό του Ραούλ της Βουργουνδίας, επαναστατεί εναντίον του Καρόλου του Γ΄ του Απλού και επιτυγχάνει να εκλεγεί και να χριστεί βασιλιάς στην πόλη της Ρενς (Reims). Το 923 νικά τον Κάρολο τον Γ΄ τον Απλό, στη μάχη της Σουασόν, αλλά σκοτώνεται πολεμώντας. Εκλέγεται τότε βασιλιάς ο γαμπρός του Ραούλ, δούκας της Βουργουνδίας. Ο Κάρολος ο Απλός θα προσπαθήσει να ανακτήσει το βασίλειο, αλλά θα αποτύχει. Πέθανε το 929. Ο ίδιος ο Ραούλ, μετά από μια βασιλεία γεμάτη από συνομοσίες και πολέμους, θα πεθάνει χωρίς διάδοχο το 936.

Οι Καρολίγγιοι θα επιστρέψουν. Ο Λουδοβίκος ο Δ΄ ο Υπερπόντιος, μέχρι το 954· ο γιός του Λοθάριος (954-985) μέχρι το 985· και μετά απ' αυτόν ο Λουδοβίκος ο Ε΄ (985-987). Αλλά ο γιός του Ροβέρτου και ανηψιός του Εντ, ο Ούγγος ο Μέγας (897-956) δούκας των Φράγκων, ήταν ο πιο ισχυρός από τους ισχυρούς της Δυτικής Φραγκίας και παραμένει ο πραγματικός κυρίαρχος του βασιλείου.

Η νέα δυναστεία

Όταν πέθανε ο Λουδοβίκος ο Ε΄, σε ένα κυνηγετικό ατύχημα το 987, οι ισχυροί συγκεντρώθηκαν για να επιλέξουν ένα νέο βασιλιά. Ο αρχιεπίσκοπος της πόλης Ρενς (Reims) Ανταλμπερόν, και ο σύμβουλος του Γερβέρτος του Οριγιάκ, που αργότερα εκλέχτηκε πάπας ως Σιλβέστρος ο Β΄, προώθησαν την εκλογή του Ούγγου Καπέτου (941-996), γιού του Ούγγου του Μέγα. Το όνομα Καπέτος προερχόταν από τη λέξη «κάπα» (chappe), που ήταν ένα χαρακτηριστικό ένδυμα των ηγουμένων, καθότι ο Ούγγος, ως λαϊκός ηγούμενος, είχε συγκεντρώσει υπό την εξουσία του ένα μεγάλο αριθμό μοναστηριών. Χρίστηκε βασιλιάς στις 3 Ιουλίου του 987, στην πόλη της Νουαγιόν (Noyon). Μια από τις πρώτες του κινήσεις ήταν να οδηγήσει στη φυλακή, όπου και πέθανε, τον θείο του νεκρού βασιλιά, Κάρολο της Λωραίνης.

Ο πρώτος Καπέτος βασιλεύει σε μια βασιλική επικράτεια εξαιρετικά περιορισμένη εδαφικά, μεταξύ των πόλεων Παρισίων και Ορλεάνης. Η βασιλική εξουσία ήταν εύθραυστη μετά από δύο αιώνες επιδρομών και εξεγέρσεων των ισχυρών. Ο Ούγγος Καπέτος δεν έχει μεγαλύτερη εξουσία από αυτήν που είχαν οι τελευταίοι Καρολίγγιοι.

Οι διάδοχοί του Ροβέρτος ο Ευσεβής (996-1030), Ερρίκος ο Α΄ (1030-1060) και Φίλιππος ο Α΄ (1060-1080), συνάντησαν δυσκολίες στην άσκηση της εξουσίας τους

αλλά είχαν την τύχη να διατηρηθούν για μεγάλα διαστήματα στον θρόνο, ώστε να του εξασφαλίσουν μια συνέχεια. Ακόμα και αν ορισμένοι από τους υποτελείς τους ήταν ισχυρότεροι, η δυναστεία τους κατάφερε να διατηρηθεί.

Πολλοί ιστορικοί μίλησαν για το «θαύμα των Καπέτων» : από την εκλογή του Ούγγου Καπέτου το 987 μέχρι την άνοδο ενός άλλου κλάδου, των Βαλουά, το 1328, όλοι οι βασιλείς είχαν έναν άμεσο άρρενα διάδοχο. Η συνοχή του κλάδου υπήρξε αξιοθαύμαστη, δεδομένου μάλιστα ότι οι υστερότοκοι απομακρύνονταν από τα δικαιώματα στον θρόνο, ώστε να αποφεύγονται οι διαμάχες διαδοχής που είχαν αποβεί μοιραίες για τους Καρολίγγειους.

Οι μεγάλες φεουδαρχικές επικράτειες

Κατά τον 10^ο αιώνα διαμορφώθηκαν, τόσο στη Φραγκία (σήμερα Γαλλία) όσο και στην Ακιτανία (σήμερα περιοχή στη Νοτιοδυτική Γαλλία), ορισμένες φεουδαρχικές ηγεμονίες ή πριγκιπάτα, αντίστοιχα με τα γερμανικά δουκάτα (Βαυαρία, Σουηβία, Φρανκονία, Σαξωνία, Λωραίνη), με τη διαφορά ότι δεν αντιστοιχούσαν, όπως στη Γερμανία, σε συγκεκριμένες εθνότητες -εκτός από το δουκάτο της Βρετάνης. Άλλες ηγεμονίες είχαν ιδρυθεί από παλαιούς καρολίγγειους αξιωματούχους, κόμητες ή δούκες, άλλες, όπως η Νορμανδία, είχαν ιδρυθεί από αρχηγούς πολεμικών ομάδων.

Οι κυριότερες απ' αυτές τις φεουδαρχικές ηγεμονίες τοποθετούνται βόρεια από τον ποταμό Λίγηρα : Η κομητεία της Φλάνδρας, η κομητεία των Παρισίων, το δουκάτο της Νορμανδίας (το ισχυρότερο και το πιο οργανωμένο), το δουκάτο της Βρετάνης, η κομητεία της Ανδηγαβίας (Ανζού), η κομητεία του Μπλουά, το δουκάτο της Καμπανίας και το δουκάτο της Βουργουνδίας.

Νότια του ποταμού Λίγηρα, το δουκάτο της Ακιτανίας (ονομαζόμενο και κομητεία του Πουατιέ ή δουκάτο της Γκυγιέν), το δουκάτο της Γασκόνης, η κομητεία της Τουλούζης και η κομητεία της Βαρκελώνης, που αργότερα θα αποτελέσει την περιοχή της Καταλωνίας (σήμερα στην Ισπανία).

Όπως και στη Γερμανία, υπήρχαν και εκκλησιαστικές ηγεμονίες, ή εκκλησιαστικά φέουδα, που οι κάτοχοί τους ήταν επίσκοποι ή οι αβάδες (ηγούμενοι) μεγάλων μονών. Τα σημαντικότερα απ' αυτά τα εκκλησιαστικά φέουδα ήταν οι επισκοπές-κομητείες της Τουρνέ (Tournai), του Μπωβέ (Beauvais), της Νουαγιόν (Noyon), της Λαν (Laon), της Ρενς (Reims), της Σαλόν (Châlons) και της Λάνγκρ (Langres).

Οι κάτοχοι των φέουδων, κόμητες, δούκες ή επίσκοποι, ήταν πραγματικοί κυρίαρχοι ηγεμόνες. Όπως και οι βασιλιάδες, είχαν το δικαίωμα να κάνουν πόλεμο, να απονέμουν δικαιοσύνη, να χαράσσουν νόμισμα. Συνήθως βρίσκονταν μεταξύ τους σε εμπόλεμη κατάσταση, αλλά αναγνώριζαν τον βασιλιά της Φραγκίας, ως επικυρίαρχό τους.

Οι ιδιωτικοί μάλιστα πόλεμοι, όπως ονομάζουμε τους πολέμους μεταξύ φεουδαρχών, ήταν μια από τις πληγές της εποχής. Ο βασιλιάς παρέμενε συχνά ένας απλός θεατής, ή παρενέβαινε ως διαιτητής μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Συχνά, όταν παίρνει μέρος σε αυτές τις διαμάχες, είναι ο ίδιος θύμα τους, αφού δεν είναι ο ισχυρότερος. Δύο παραδείγματα : ο βασιλιάς Ερρίκος ο Α΄, το 1054 συμάχησε με τον κόμη της Ανδηγαβίας, Ζοφρουά-Μαρτέλ, εναντίον του δούκα της Νορμανδίας, επειδή τον θεώρησαν πολύ ισχυρό. Δύο βασιλικοί στρατοί εισέβαλαν στη Νορμανδία, τον ένα διοικούσε ο βασιλιάς, τον άλλο ο αδελφός του Εντ. Ο δούκας της Νορμανδίας διέλυσε τον στρατό του Εντ, στο Μορτμέρ, και επέβαλε στον βασιλιά να αναδιπλωθεί βιαστικά.

Αλλά δεν ήταν μόνο οι ισχυροί φεουδάρχες σε θέση να δημιουργήσουν προβλήματα στον βασιλιά : το 1081, ο βασιλιάς Φίλιππος ο Α΄, ήθελε να ελέγξει τον άρχοντα του Πυζέ (Puiset), έναν από τους χειρότερους ληστές του βασιλείου. Ζήτησε τη βοήθεια του εξαδέλφου του, δούκα της Βουργουνδίας, αλλά δεν κατάφεραν να τιμωρήσουν τον άρχοντα-ληστή. Το αντίθετο, τους ταπείνωσε νικώντας τους.

Η δύναμη των Καπέτων

Ο βασιλιάς της Φραγκίας (Γαλλίας) διατηρεί τον καρολίγγειο τίτλο του «ένδοξου βασιλιά» (rex gloriosus). Στην πραγματικότητα όμως, ήταν ένας άρχοντας μεταξύ των αρχόντων, και η πραγματική του εξουσία περιοριζόταν στις «βασιλικές γαίες» («βασιλική επικράτεια»), δηλαδή στη γη, τα κάστρα και τις πόλεις που είχε λάβει ως κληρονομία από τους προγόνους του.

Μέχρι τις αρχές του 13^{ου} αιώνα, οι Καπέτοι φροντίζουν να χρίζουν βασιλιά τον γιό τους όσο ακόμα ζούσαν, και τον συνεταιρίζονταν με αυτόν τον τρόπο, στον θρόνο. Μετέτρεψαν έτσι τη βασιλεία σε κληρονομική, ενώ έως τότε η εκλογή του βασιλιάς αποτελούσε μια επιλογή των ισχυρών. Το χρίσμα ήταν ένα θεμελιώδες στοιχείο της δυναστείας. Ο βασιλιάς ήταν ο μόνος που το δεχόταν, και αποκτούσε μια ιδιότητα

αντίστοιχη με αυτήν του επισκόπου, αφού μετά το χρίσμα μετατρέποταν σε «Χριστό του Κυρίου», σε εκλεκτό δηλαδή του Θεού (electus Dei). Θεωρούνταν βασιλεύς και ιερέυς (Rex et sacerdos), όπως οι καρολίγγειοι βασιλείς και οι βασιλείς της Παλαιάς Διαθήκης, αντλώντας κατ' επέκταση μια ιερή εξουσία. Έχοντας λάβει το χρίσμα, ο βασιλιάς βρίσκεται υπεράνω των άλλων ισχυρών του βασιλείου, ακόμα και εκείνων που στην πράξη ήταν ισχυρότεροι απ' αυτόν. Επιπλέον, είχε και τη στήριξη της Εκκλησίας. Ακόμα και όταν οι ισχυροί άρχοντες του βασιλείου συγκρούονταν μαζί τους, και εμπόδιζαν την εξουσία του να διεισδύσει στις επικράτειές τους, δεν μπορούσαν να αμφισβητήσουν την ξεχωριστή του θέση.

Η επικράτειά των Καπέτων υπήρξε, επίσης, ένα από τα πλεονεκτήματά τους. Αρχικώς επρόκειτο για πρώην κρατικές γαίες (γαίες από τις οποίες το κράτος εισέπραττε φορολογικά εισοδήματα) και για την ιδιωτική γη των Ροβερτίδων. Την εποχή του Ούγγου Καπέτου η περιουσία τους μειώθηκε αρκετά, αλλά συνέχιζε να εξασφαλίζει σημαντικά εισοδήματα. Οι διάδοχοί του επιτυγχάνουν την αύξησή της μέσω αγορών, γάμων και πολέμων.

Τέλος ο βασιλιάς, λόγω της θέσης του, κατείχε την κορυφή της φεουδαλικής πυραμίδας. Είναι ο άρχοντας και ο κύριος των αρχόντων, δηλαδή ο επικυρίαρχός τους (suzerain). Έχει δικαίωμα στην αφοσίωση (hommage) όλων των υποτελών του, και το δικαίωμα να απαιτήσει τη συμβουλή τους, τον σεβασμό τους και τη στρατιωτική βοήθειά τους, ακόμα και στην περίπτωση που στρεφόταν εναντίον τους.